

ASKIDA DÜZEN VE VERİLİ DÜZENİN MARJİNALLEŞMESİ: GÜNDELİK YAŞAMDA POSTHÜMAN TEKİNSİZLİK HALLERİ

Ertan EĞRİBEL*

Atf: Eğribel, Ertan. "Askıda Düzen ve Verili Düzenin Marjinalleşmesi: Gündelik Yaşamda Posthuman Tekinsizlik Halleri", *Sosyologca*, Sayı 31 (2026), s. 97-108.

ÖZ: Bu çalışma, günümüz Batı egemenlik ilişkilerinin sürekli bir kriz ve istikrarsızlık sarmalna girmesiyle ortaya çıkan "askıda düzen" olgusunu ve bunun gündelik yaşamdaki "posthuman tekinsizlik" yansımalarını ele almaktadır. Yazara göre Batı modernleşmesi ve evrensellik iddiası tarihsel sınırına ulaşarak çökmüş, ancak Batı üstünlüğünden vazgeçilmediği için kuralızsızlık, değersizleşme ve kurumsal temsil krizleri birer norm haline gelmiştir. Bu tarihsel aralıkta, insanlığın yön duygusunu belirleyen "Ne Yapmalı?" sorusu askıya alınmış; yerini geleceksizlik, endişe ve kadere teslimiyet beyanları almıştır. Düzenin yapısal olarak marjinalleşmesi, gündelik hayatta somut karşılıkları olan "melankolik", "müptezel/bağımlı" ve "antici/isyankâr" gibi posthuman tekinsiz insan tiplerini üretmektedir. Metin, mevcut çöküş ve barbarlaşma eğiliminin kaçınılmaz bir kader olmadığını vurgulayarak; Doğu-Batı çatışmasını aşacak, dünya uygarlık mirasını koruyacak yeni bir değerler dilinin ve toplumsal yön arayışının inşa edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Türkiye'nin de köklü tarihsel birikimiyle bu yeni ufku inşasına katkı sunma potansiyeline işaret edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Askıda Düzen, Posthuman Tekinsizlik, Verili Düzenin Marjinalleşmesi.

Order on Hold and the Marginalization of the Prescribed Order: Posthuman States of Uncanniness in Everyday Life

ABSTRACT: This study explores the concept of an "order on hold" arising from the perpetual crisis of Western global hegemony, analyzing its reflections in daily life through "posthuman states of uncanniness". The author argues that while Western modernization and universalism have reached their historical limits and collapsed, the refusal to relinquish Western supremacy has transformed lawlessness, devaluation, and institutional crises into a new normal. Within this historical hiatus, the fundamental question of "What is to be Done?", which historically guided humanity's sense of direction, has been suspended, replaced by global uncertainty, anxiety, and fatalism. This structural marginalization of the prescribed order produces distinct posthuman uncanny typologies in everyday life, namely the "melancholic," the "corrupted/dependent," and the "antic/rebellious" types. The text posits that this civilizational erosion and regression into barbarism are not inevitable destinies. Instead, it underscores the urgent need to reconstitute a new language of values that transcends the East-West dichotomy and revitalizes human civilization, noting Turkey's unique historical capacity to contribute to this pursuit.

Keywords: Order on Hold, Posthuman Uncanniness, Marginalization of the Prescribed Order.

Makale Türü Görüş Yazısı

Geliş Tarihi : 11.03.2026

Kabul Tarihi : 24.06.2024

* Prof. Dr., ertanegribel@yahoo.com.tr, ORCID:0000-0003-1742-8006.

Giriş Yerine: Askıda Düzen ve Tekinsiz Yeni Dünya

Bu çalışmada “askıda düzen” konusunu verili düzenin marjinalleşmesi ve posthuman tekinsizlik halleri çerçevesinde ele alacağız. Günümüzde Batı dünya egemenlik ilişkileri sürekli kriz hali veya dünya savaşı ile gündeme geliyor. Bu verili düzenin askıya alınmasını gösteriyor. Dünya düzeninde krizler sürekli hale geldiğinde ve büyük değişim dönemleri söz konusu olduğunda toplum ve düşünce düzeyinde insanlığın temel sorularının/sorunlarının gündeme gelmesi beklenir. “Ne Yapmalı” sorusu bir anlamda sadece anlama çabasını değil aynı zamanda bir yön tayini ve arayışını belirtir. Buna karşılık askıda düzende gelecek perspektifi yerine belirsizlik ve endişe egemen siyaset ve düşünce biçimidir. Ne yapmalı sorusu gündemde değildir. Geleceğe yönelik belirsizlik ve endişe geçmişle hesaplaşmayı da gizlemektedir. Günümüzde böyle bir dönemeçteyiz. Dünya çapında büyük bir dönüşüm var fakat yönü belirsiz. Yönetenler yönetemiyor, yönetilenler de yeni alternatif bir siyaset ve görüş ortaya koyamıyor. Verili dünya egemenliği askıda bir düzene dönüşmüş halde. Batı modernleşmesi ve evrensellik anlayışı tarihsel bir evre olarak sona ermiş bir durumda. Modern sonrası yeni dönem yeni bir aşamaya ve sıçramaya dönüşmediği için belirsizlik, endişe ve geleceksizlik toplum düzeyinde en geniş biçimde hissediliyor. Buna karşılık verili düzen askıya alınmasına rağmen mevcut Batı üstünlüğünden vazgeçilmediği için şiddet ve çatışma, otoriterlik, kurumların temsil sorunu, kuralların değersizleşmesi düzenin marjinalleşmesi ve tekinsizlik olarak gündelik yaşamda kendini hissettirmektedir.

Günümüzde Batı eksenli modernleşme ve küreselleşme vaatleri sona ermiş durumdadır. Çok merkezli bir dünyadan söz ediliyor. Geleneksel denizlere ve karalara dayalı egemenlik çekişmesi temelinde çatışma hatları belirginleşiyor ama bir denge söz konusu değil. Bölgesel düzeyde fay hatları derinleşirken, uluslararası ve ulusal kurumlar ve değerler sürekli krizler nedeniyle etkisizleşiyor. Sosyalizm alternatif olmaktan çıkmış. Mevcut dünya egemenliği sınırına gelmesine karşılık alternatif yeni bir çözüm veya sıçrama yapacak bir örgütlenme ve öncülük söz konusu değil. Daha geniş bir çerçeveden bakılırsa bu kargaşa ve tartışmanın zamanlaması rastlantı değildir. 1990 sonrası Sovyetler Birliği'nin veya iki kutuplu Batı egemenlik düzenin tasfiyesi sonrasında Fukuyama'nın ‘tarihin sonu’ tezi öne çıkmıştır. Bu adeta zafer sonrası dünya çapında bir çelişkisizlik ve çatışmasızlık halini belirtmektedir. Bir anlamda zaman ve mekân aşılmıştır. Ancak bu tez aynı zamanda Huntington'un “uygarlıkların çatışması” tezi ile geçersiz hale gelmiştir. Amacımız burada bu tezleri tartışmak değil, ikisinin de Batı egemenliği ufkunu aşmadığını belirtmektir. Küreselleşmenin alternatifsiz zafer anlatısı Batı saldırganlığı ve şiddetiyle parçalanmıştır. Her iki tez de sonuçta çatışma söyleminin ve Batı üstünlüğü anlayışının dışına çıkmamaktadır. Tarihin sonu ve uygarlıklar savaşı tezlerinin geldiği yer toplumlararası ilişkilerde değer ve kuralların ortadan kalktığı yeni bir dönemi işaret etmekten öteye gitmemektedir. Belki de soruyu yine bir başka yere taşımak gerekir. Batı dünya egemenliğinin sınırına gelmesi bir üstünlüğü belirtse bile yeni bir düzen ve aşama yoktur. Askıda düzen dengesiz bir halin ifadesidir.

Günümüzde geçmiş değersizleşmiştir ama bir gelecek ve aşama son konusu değildir. Sorular da askıya alınmıştır. Dünya uygarlık mirasının dışına çıkmaktan insanlığın ne çıkarı vardır. Asıl mesele kuralların ve değerlerin ortadan kalkmasından insanlığın hiçbir çıkarı olmadığıdır. Buna karşılık yeni dünya düzeni/düzensizliği, itişme ve debelenme her düzeyde krizler biçiminde kendini doğrulamaktadır. Askıda düzen kuralsızlığı, değersizleşmeyi meşrulaştırmaktadır. Günümüzde Batı modernleşmesinin insanlığın ortak yolu olmadığı ve kendine ait bir uygarlığın tarihsel bir evresi olduğu açığa çıkmış durumdadır. Batı dünya egemenliği ve dünya görüşünü evrensel düzeyinde savunmak mümkün değildir. Bu artık akademik bir tartışma olmaktan da çıkmıştır. Bu nedenle güvenlik stratejileri, yeni ittifaklar ve ön alma çabası uygarlık mirasını tahrip edecek biçimde öne çıkıyor. “Tarihin sonu” ve

“uygarlıklar çatışması” tezleri sonrasında günümüzdeki büyük değişimi/çatışmayı “Batı’nın çöküşü” veya “Doğu’nun/Asya’nın yükselişi” olarak tanımlama yönünde açıklamalar öne çıkmıştır. Ama bu toplumlar arası ilişkilerde bir hizalanma ve yön belirtmiyor. Toplumlar arası ilişkilerde kargaşayı dünya uygarlık tarihi açısından büyük bir tahribat olarak tanımlamak daha geçerli bir yoldur. Günümüz dünya düzeni siyasi, iktisadi, askeri ittifaklar ve dünya görüşü, bilim ve tarih düzeyinde kriz içindedir. Bunu saptamak için çok çaba göstermeye gerek yoktur. Mesele Batı dünya egemenliği ve üstünlüğünün mutlaklaşması ve bütün uygarlık mirasını ve insanlığı çürütmesi ve tüketmesidir. Batı düzeni sınırına gelirken kendi egemenliğini mutlaklaştırarak yeni bir aşama olabileceği görüşünü değersizleştiriyor. Uygarlık değerlerini çökertiyor. Kendi çöküşünü insanlığın çöküşü olarak genelleştiriyor. Bu yüzden çöküş tartışmalarını daha farklı bir biçimde ele alma zorunluluğu vardır. Çöküş tartışmaları temellenmediğinde “Asya’nın yükselişi” de kadere bir bekleyişe dönüşmektedir.

Batı’nın modernleşme çözümü ve evrenselleştirmesi çökmüştür. Ama bu Batı üstünlüğünden bir vazgeçme değildir. Batı’nın dünya egemenliğini kimseye bağışlama niyeti de görünmemektedir. Batı dünya egemenliğinin zaafı sınırına gelmesinden diğer bir deyişle üstünlüğünü tartışmasız hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. Ama bir gelecek perspektifi, aşama söz konusu değildir. Bunu bir gözlem ve kader anlatısı olarak değil toplumsal bir olgu olarak ele alarak kendi eleştirel tutumumuzu ortaya koymak gerekir. Bu çalışmada çöküş/çürüme temasını uygarlık kimliği ve Batı tarih döngüsü üzerinden değil Batı düzeninin ve dünya uygarlık mirasının askıya alınışı, düzeninin çözülüşü ve kuralların aşınması üzerinden tartışacağız. Bu tartışmada amaç bir anlamda toplum, tarih ve coğrafyanın ve hafızanın gücünü ortaya koymaktır. Uygarlığın sonu ve askıda düzen sonrasında kuralların değersizleşmesi sadece bir yorum alanı değildir, siyasi pozisyonların, güvenlik seçimlerinin ve kimlik arayışlarının, askeri, siyasi ittifakların yeniden biçimlenmesi ile ilgilidir. Bu tartışmanın Türkiye açısından da özel bir yeri vardır. Genel olarak Türk toplum tarihi ve bunun içinde Anadolu Türk toplum tarihi dünya tarihine katkıda bulunduğumuz bir alandır. Türkiye Doğu-Batı çekişmesi ve çatışması içinde hem Batı, hem de Batı-dışı toplumlarla askeri, siyasi, tarihi düzeylerde derin kökleri olan bir ülkedir. Uygarlık tarihinin askıya alınması tartışması bizim için soyut bir egzersiz değildir. Türkiye mevcut dünya düzeninin krizlerinden ve çatışmalardan hem etkilenmekte, hem de bu çatışmanın ortadan kalkması için katkıda bulunma, yeni ufuklar açma imkanı bulunmaktadır.

Batı Dünya Egemenliğinin Sınırı

Mevcut koşullarda tekinsiz yeni dünya ve çöküş anlatısı bir saptamadır. Ama bunun ötesinde geçmişi düzenleyen, bugünü anlamlandıran ve geleceği biçimlendiren bir anlayışı belirtmektedir. Bunu Batı uygarlığının çöküşü veya Asya’nın yükselişi olarak kapatmak ve kaçınılmaz olarak görmek olaylara bakışımızı da belirlemektedir. Bir adım daha atıldığında çözüm gelmeyince uygarlığın/insanlığın çöküşü görüşüne gitmek de zor olmamaktadır. Batı evrensel modern düzeninin askıya alınışı Batı ve insanlık tarihi açısından varoluşsal bir kırılmayı ifade eder. Açıklama düzeyinde bu kırılma kendi etrafında çeşitli katmanlar tarafından kuruludur. Bu kırılma saptaması tekinsizlik veya çöküşün farklı yönlerini ortaya koymanın yollarını kapatmaz. Uygarlık tarihinin belirsizliği, toplumsal düzeyde tekinsizlik ve çöküş öncelikle verili düzenin marjında bir çürüme ve sapma belirtisidir. Bu aynı zamanda şiddet, otoriterlik, savaş, mutlaklık, özcülük gibi yeni katmanların/eşiklerin de ortaya çıkış mimarisini oluşturur. Bunun yanında çözümsüzlük/debelenme, tükenme, döngü, açmaz farklı katman ve eşiklerin de temelini oluşturur. Bunun bir gereği olarak ortaya çıkan diğer bir eşik savaş/şiddet, kararsız cephe ve düşman anlatısıdır. Bunlar kendine bağlı endişe, korku, belirsizlik, geleceksizlik gibi bir dizi yeni durumların da ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılar.

Bu merhaleler/eşikler aslında kendi içinde bir döngü oluşturarak uygarlığın çöküşü veya insani değerlerin yok oluşunu veya tahribatını doğal bir ölüm/çöküş hikayesine dönüştürür.

Bu saklı bir gözlem/saptama, gizli bir gerçeklik değildir. Kaçınılmaz bir dönüşüm olarak görünür. Buna uygun bir dil, gerilim ve duygu üretir. Giderek bu döngünün dışına çıkılamaz hale gelir. Bunlar aynı zamanda dünya ve insanlık ve düzen ile ilgili siyasi sonuçlar üretir. Ama bu bir kader ve kabullenme veya sinme biçimindedir. Askıda düzen döngüsel açmazı meşrulaştırır veya mutlak düzenin işleyişinin uzantısına dönüştürür. İnsanlık için kaçınılmaz bir son ve sonuç olarak görür. Düzenin ve insanın çöküşü ve çürüme sadece geri döndürülmez bir süreç olmaktan çıkarak içe kapanma, nefret, öfke ve şiddet üretir. Evrensel değerlerin aşınması düzeni meşru olmaktan çıkarırken aynı zamanda güç ve otoriteyi kaçınılmaz bir değer olarak üretir. Bulunan konumu, üstünlüğü, otoriteyi kutsallaştırır. Sorun giderek insanın/düzenin/uygarlığın doğasının eksikliklerine ve yetersizliklerine yönelik bir eleştiriyi insan varlığına yönelik bir tiksinti oluşturur. Düzen insanı değer ve kurallardan bütünüyle kopar. Bu nedenle tekinsizlik/çöküş olgusu temellendirilmediğinde verili dünya egemenliği ve askıda düzenin uzantısı olan bir değişim anlatısına dönüşür. Çöküş dönemi ve mevcut düzen eleştirisi giderek insana ve uygarlığa yönelik öfke, vandallık/yıkıcılık, gerilim ile uygarlık karakterinin ve tarihin aşınmasının kaçınılmaz sonucu olarak sunulur. Bu çerçeve insani kural ve değerlerin, uygarlık dışına çıkmanın da yolunu açar. Uygarlık düzeyinde yeni bir çözüm ve sıçramayı değil, herkesin birbirine karşı olduğu ve itiştiği bir düzeni doğallaştırır. Mevcut çöküş arayış yerine askıda düzene, açmaza, krizlere, kuralsızlığa uyumun yolunu açar. Batı ve Batı dışı uygarlıklar yaşlı ve tükenmiş, ruhsuz, giderek teknokratik bir dünya olarak birbirine karşı konumlanır.

Günümüzde uygarlığın sonu ya da çöküşü anlatısı, “Ne Yapmalı?” sorusunun yerini mevcut düzensizliğe uyum ya da düzene karşı bireysel mesafe alma tutumuna bırakmaktadır. Böylece tarihsel yön duygusu zayıflarken, toplumsal arayış yerini kaderci bir kabullenişe bırakır. Şiddet, savaş, içe kapanma ve kehanet dili, çözüm arayışının yerine geçer. Sorunlar görünürdür; ancak geleceğin belirsizliği arttıkça bilinç bulanıklaşır. Günümüzde sadece sorunlar değil sorular da askıya alınmıştır. Bu nedenle asıl sorun, yön duygusunun ve gelecek tasavvurunun askıya alınmış olmasıdır. Geçmiş değersizleştirilirken geleceğin de kurulamadığı bir dönemde, insanlığın temel soruları gündemden düşmektedir. Bugün “Ne Yapmalı?” sorusu, bugün bireysel başarı ve uyum stratejilerine indirgenmiş görünmektedir. Oysa bu soru tarihsel olarak toplumların yön tayini ve yeni bir aşama arayışıyla ilgilidir. Bu nedenle “Ne Yapmalı?” sorusunun yeniden ele alınması, askıda düzen tartışmasının ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak bu başlı başına ayrı bir çalışmayı gerektirir. Biz önce bu soruyu gündeme getirmekle yetineceğiz.

Tekrar etmekte yarar var. Uygarlığın sonu/çöküşü “ne yapmalı” sorusu yerine mevcut düzensizliğe uyumu veya mevcut düzene karşı uyumsuz mesafeyi doğallaştırır. Ne yapmalı sorusunun mevcut düzende siyasi ve dünya görüşü düzeyinde karşılığı yoktur. Sürekli krizler, şiddet, savaş, kader, içe kapanma, kehanet anlatısına dönüşür. Verili durum ve sorunlar yüzeysel düzeyde saptanabilir ama gelecek kehanete ve kadere dönüştükçe bilinç donar veya bulanıklaşır. Herkesin herkese karşı olduğu düzende toplumsal düzen azla yetinme, bireysel çözüm kılavuz kurallarına uyum sağlamaya, güç ve otoritenin değişmez kutsal değerlerin içinde bir ortaklığa dönüşür. Güç merkezlerinin çeşitlenmesi, hiyerarşi, dışlama, etnik, dini, cinsiyet ve mekân düzeyinde karşıtlıklara bölünmeye ve birbirine karşıt kimlik savunusu ve itişmeye zemin hazırlar. Sorun kültür, uygarlık düzeyinde farklılaşmanın ötesinde bu kimliklerin ortak bir anlatıda veya dünya görüşü çerçevesinde bir değerlendirme olmaktan çıkmasıdır. Tarafların kendi kimlikleri ve konumlarına verdiği üstünlük verili düzen ve temel sorunlar üzerinde etkili olmak yerine dar çıkarların savunulması ve yönetilmesi sorunu olarak ortaya çıkar. Farklılıkların kutsallaştırılarak/mutlaklaştırılması çekişme ve çatışmanın kader olarak benimsenmesiyle ilgilidir. Giderek uygarlığın çöküşü/geleceksizlik insani değer ve kurallara ve uygarlığa karşıt anlam üretim mekanizması haline gelir. Uygarlığın sonu ve çöküşü anlatısı her şeyi açıklayan bir yetersizliğe dönüşürken

aynı zamanda verili düzene yönelik alternatif düzen önerilerini değersizleştirir. Bunları geçmiş dönemin otoriter kalıpları ve ideolojileri olarak küçümser. Günümüzde toplum ve uygarlık düzeyinde bir dizi değişim, yeni kavram ve açıklamalar vardır. Ancak bu değişimi, kavram ve açıklamaları niteleyen/belirleyen temel çelişki ve çatışma askıda düzen bir sonucu, belirtisi veya görünümü olarak ortaya çıkmaktadır.

Verili Düzenin Marjinalleşmesi ve Posthuman Tekinsizlik

Askıda düzen, Batı dünya egemenliğinin yeni bir aşama üretmediği; geçmişi değersizleştirirken geleceği de kuramadığı tarihsel durumdur. Bunu bir çöküş anlatısı yerine askıda düzen çerçevesi içinde ele almak gerekir. Çöküş anlatısı, askıda düzen ve ne yapmalı sorusu artık aynı düzlemindedir. Askıda düzen ve verili düzenin marjinalleşmesinin gündelik yaşamdaki görüntüsü posthuman tekinsizliktir. Uygarlığın çöküşü ve tekinsiz yeni dünya giderek buna uygun karakter/tiplerin ortaya çıkmasıyla kendini insanı (olmayan) özelliklerle tanımlar. Bu yeni tipin/insanın (uygarlık/marjinal, barbar) en önemli özelliği sınır tanımamasıdır. Hiçbir değeri ve kuralı savunmamasıdır. Geçmiş ve gelecek yoktur, güncel/anlık olanın sürekliliği yoktur.

Batı dünya düzeni sınırına geldiğinde, geçmişi ve geleceği değersizleştirir. Ancak sürekli şimdi hali dayanaksızdır. Bu değersizleşmenin/kuralsızlığın bir bedeli vardır. Her türlü sınırı aşmak mübahtır ama bu anlık olarak bir çözüm belirtse bile sürekli bir düzene ve toplumsallığa dönüşmez. Güvenlik ve çözüm haline gelmez. Sınırsız/kuralsız/değersiz bir dünya anlayışı sınırlı bir çözüm içinde çekişme, çatışma, itişme olmaktan ileri gitmez. Bu anlamda sınırsızlık anlayışı sürekli bir bedel ödemeyi, köksüzlüğü veya fedayı zorunlu kılar. Çözüm ve çözümsüzlüğün kaynağı aynıdır. Sürekli bir yıkım üzerine kuruludur. Düzenin mutluluğu ve çözüm olmadan geçerliliği de yıkımın doğallaşmasının sonucudur. Sınırsızlık sadece bir üstünlük hikayesinin değil aynı zamanda çöküş/yıkım hikayesinin de uzantısıdır. Bu kendi içinde bir tutarlılık taşır. Askıda düzende üstünlük ve otorite mutlaklaştırılır. Ama bunun için önce her türlü yıkımın/çöküşün kabulü gerekir. Yeni bir açıklamaya gerek duymaz. Sınırsızlık aynı zamanda belirsizliğin ve bilinmezliktir. Bu belirsizlik verili düzeni ve uygulamaları mekanikleştirir, optimize eder. İnsani duyarlık ve sezginin körleşmesi mekanik determinizm ile doldurulur. Artık düzen gündelik yaşam içinde bir aşama söz konusu olmadan sürekli ve mekanik bir ilerlemeye/kendini yeniden üretmeye dönüşür.

Günümüzde uygarlığın çöküşü veya çürüme toplumun kendi ilişkileri içinde ortaya çıkmaz. Kendi dışında denetlenmesi mümkün olmayan toplumlar arası ilişkilerle ilgidir. Bu dış dinamik verili düzenin ve ilişkilerin mekaniğine ve iç işleyişine dönüşür. Askıda düzen sadece modern düzen ve değerlerini yıkmaz aynı zamanda insanlığı da yıkararak, toplumun kendi ilişkileri dışında işleyiş mantığını yüceltir. Uygarlıkların, etnik, dini, cinsiyet kimliklerinin çoğulluğu, kültürelcilik, özgürleşmenin/ çoğulculuğun değil çürümenin dışına çıkmaya izin vermeyen bir cendereye dönüşür. Batı üstünlüğü/dünya egemenliği, Batı'nın dünya içindeki konumu değişmez, ama bunun bedeli dünya uygarlık tarihi mirasının inkârına dönüşür. Batı uygarlığının dönüşümü, sınıf ilişkileri, Doğu ile çekişme, sömürgecilik tarihi, devrimler, sınıf savaşı önemsiz hale gelir, ama ortadan kalkmaz. Sınırsızlık açıklaması kolaylaşır, değerler, kurallar, mekanizmalar kaybolur. Sınırsızlaşmadan anlaşılan budur. Sınırsızlaşma ile dayatma içiçedir. Sınırsızlaşma özgürleşme anlamında değildir. Mevcut dünya egemenliğine adayalı mekanize, bürokratik, otomatikleşmiş, hiyerarşik, otoriter bir düzen anlayışına doğru açılır. Bu tarihi bir aşama veya ilerleme değildir. Bir çöküşün/yıkımın sonucudur. Ama üstünlük söylemi toplumsal farklılaşma ve kurallardan farklıdır. Teknik, yönetim, bürokrasi, işlerin ve insanın yönetimi, işletme, kurumların işleyişi giderek insani olmayan, insansızlaştırmış bir düzeni belirtir. İnsani ilişki ve sorunlardan, değerlerden bağımsız, toplumun ve tarihin, doğanın üstünde/dışında bir otorite ve işleyiş söz konusudur.

Askıda düzen ve verili düzenin marjinalleşmesinin amacı mevcut üstünlüğü sürdürmektir. Bunun için düzen katılaştır, insandan, tarihten bağımsız, şiddet, savaş, yoksulluk, çekişme ve denetimin kendi işleyiş kuralları öne çıkar. Uygarlık mirasının tahribi önemsizleşir. Bu bir anlamda tarihten bir kopuştur ve yeni bir evredir. Döngüsel bir şema içinde işlerin yürümesi sorunlardan bağımsızlaşmanın zemini oluşturur. Siyasi, iktisadi, askeri sorunlar, göçler, sınırların çözülmesi, farklılıkların mutlaklaşması ve krizler askıda düzeni etkilemez. Bunlar döngüsel sorunlar olarak görünür. Yıkım ile yeni denge oluşur. Güç/iktidar değişmez. Sorunların teknik bir sorun olarak denetimi, çözümünü öne çıkar. Temel sorunlardan kopuş hibrit/melez bir uygarlık/insanlık anlayışını ortaya çıkarır. Giderek düzenin melezleşmesi öne çıkarılmaya çalışılır. Toplumsal/tarihi ilerleme ve değişme anlayışı yerine yama kimliklerin ve melezleşmenin öne çıkması yönetim dilini de değiştirir. Yönetim dili darlaşır, kendi içinde bir dile bilgiye dönüşür. Güç ve otorite artık toplum ve koşullar üstü teknokratik yönetime/işleyişe dönüşmüştür. Üstünlüğün temeli toplum çözümüne değil, zora dayalı olduğu için yönetim kadrosu aynı zamanda askeri bir nitelik taşır.

Tekinsiz yeni dünyada çöküş/uygarlığın sonu açıklamaları geçmişe yönelik bir eleştiri ve üstünlük belirtisi haline dönüşürken, aynı zamanda gelecekle /geleceksizlik ile ilgili gizli bir yargı da taşır. Bir anlamda geleceğin yönünün belirsizliği ön kabulünü taşır. Bütün bu açıklamalar içinde askıda düzen içinde geleceği kimin kuracağı ve yöneteceği sorusunun net cevabı yoktur. Bu nedenle askıda düzen tarihin sonu/çöküş görüşlerine rağmen kendini siyasi, ahlaki, düşünsel düzeyde bir başarı anlatısı olarak kendisini sunamaz. Tarihin sonu bir çelişkisizlik ve çatışmasızlık hali de değildir. Kaçınılmaz bir sonu ve el yordamıyla, ite kaka kurulacak insansızlaşmış bir düzeni belirtir. Gerçekte Batı dünya egemenliğinin sınırlarına geldiğinde bir aşama önermediğin için muhafazakarlaşır, otoriterleşir. Geleceği planlayamaz, yönlendiremez ve denetleyemez. Ama Batı-dışı toplumların da yeni bir düzen alternatifi arayışına ve önerisine izin vermez. Bu yöndeki girişimlere ve açıklamalara kuşku ile bakılmasına ve engellenmesi için her türlü bütünsel düzeyde yönetim arayışları/tarih görüşleri geçersiz olarak reddedilir. Askıda düzenin üstünlüğü tartışmalıdır ama bunu kendi çözümünü ve düzeni ile ilgili bir sorun değil Batı-dışı toplumların da sorunu ve yetersizliği olarak genelleştirir. Belirsizlik ve çöküş söylemi askıda düzene karşı eleştiriye direnç sağlayarak karşı çıkış da içeren kutsal bir savaşa veya ahlakçılığa dönüştürülür. Siyaset bilincini uygarlıkların ve toplumların çatışmasına ve kaderci varoluş/varlık düzeyine bağlayarak dondurur. Uygarlıklar arası çekişme ve çatışmayı mutlaklaştırarak aşılmaz bir engele dönüştürür. Mevcut çelişki ve çatışmaları aşmak amacı yerine farklılık ve çatışmayı yüceltir.

Günümüzde Toplumsal ve toplumlar arası ilişkilerde kurallar her düzeyde kolayca askıya alınabilmektedir. Batı'nın çöküşü sadece egemenlik ilişkilerde güç kayması değildir. Aynı zamanda değerlerin daralması ve çökmesi sorunu olarak gündemdedir. Yükselen Asya anlatısına rağmen geleneksel değerlerin çöküşü ve kuralsızlaşma/değersizleşme Batı-dışı Doğu merkezleri için de geçerlidir. Çok merkezlilik sitemin genişlemesi, ve diyalogunu değil tam tersine içe kapanmayı ve değerleri daraltma biçimindedir. Bu nedenle çok merkezlilik ile otoriterleşme, muhafazakarlaşma, savaş tehdidi, şiddet ve değersizleşme birliktedir. Batı dünya egemenliği bir yönü ile çözülürken veya sınırına gelirken kurallar ve değerlerin erimesi Batı-dışı toplumları kapsayacak biçimde genişlemektedir. Çok merkezlilik barış ve diyalog çağrısı değildir, bu nedenle günümüzde güvenlik ve şiddet toplumsal ve bireysel düzeyde temel sorunlardan biri olarak görülmektedir. Askıda düzen geçmişi değersizleştiriyor ama geleceği kuramıyor. Askıda düzenin temel karakteristiği budur. Askıda düzen sadece kuralları ve değerleri geçersiz hale getirmiyor insanı/toplum da tahrip ediyor. Marjinal olan artık düzen karşıtı değil. Tam tersine düzenin kendini marjinalleşiyor. Kurallar, kurumlar, değerler ve temsil aşınıyor. Ve insanı/toplum da marjinalleştiriyor.

Askıda Düzen ve Posthuman Tekinsizlik Tipolojisi veya Posthuman Tekinsiz Tipler

Daha önceki çalışmalarımızda Batı dünya egemenliğinin sınırlılığı ve mutlaklaşmasının tarihsel-siyasal çerçevesi üzerinde durduk. Askıda düzen ve düzenin marjinalleşmesi gündelik yaşamda olumsuz bir dizi etkiye yol açmaktadır. Askıda düzen yalnızca kurumları, değerleri ve dünya görüşlerini dönüştürmez. Aynı zamanda kendine uygun insan tiplerini de üretir. Gündelik yaşam içinde ortaya çıkan tekinsizlik halleri, bu nedenle yalnızca bireysel psikolojiyle açıklanamaz. Bunlar askıda düzenin toplumsal düzeydeki yansımalarıdır. Sınırsızlaşma, kuralsızlaşma, değersizleşme, mekanikleşme ve teknoratikleşme aslında tek bir zincirin halklarıdır. Bunlar bazı durumlarda birbirinin üzerine de biner. Askıda düzen soyut kavramlar zinciri değildir. Verili düzenin marjinalleşmesi gündelik yaşam içinde canlı, kanlı yaşayan marjinal yeni tipleri kurar. Posthuman tekinsiz tipler psikolojik tipler değil askıda düzenin toplumsal sonuçlarıdır. Bu tipleri ruh hali olarak analiz etmek sorunu kısırlaştırır. Tam tersine bu ruh halleri tarihsel-toplumsal koşulların ürünüdür.

Günümüzde askıda düzen yalnızca devletler arası ilişkilerde değil, uygarlık, kültür ve toplum kimlikleri düzeyinde de etkisini göstermektedir. Kuralların kolayca askıya alınabildiği, değerlerin aşındığı ve geleceğin belirsizleştiği bir dünyada, buna uygun insan tipleri de ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle posthuman tekinsizlik halleri bireysel psikolojinin değil, askıda düzenin toplumsal sonuçları olarak ele alınmalıdır. Melankolik tip, müptezel/bağımlı tip ve antici tip, bu yeni tarihsel durumun gündelik yaşam içindeki farklı görünümüdür. Melankolik tekinsiz tip, askıda düzenin ilk ve en yaygın görünümüdür. Bu tipin temel özelliği, geçmiş ile gelecek arasındaki bağın kopması sonucu ortaya çıkan donmuş duyarlılık halidir. Belirsizlik yalnızca geleceğe ilişkin değildir; aynı zamanda gerçeğin ve düzenin anlamını da aşındırmaktadır.

Askıda düzen ve posthuman tekinsizliğin karakteri geleneksel toplum, insan ve uygarlık kimliğini tahrip etmektedir. Bunun sonucunda toplumsal ve bireysel düzeyde ortaya çıkan posthuman olumsuz tiplerden söz etmek mümkündür. Bunlar belli özellikleri ile ayırt edilir. Bu özellikler transhuman bir geleceğin ilk halleridir. Öncelikle öne çıkan gerçekten ve düzenden kopmuş “melankolik tekinsiz tip”tir. Bu tipin esas özelliği donmuş duyarlılık halidir. Bir diğer tip “müptezel/bağımlı posthuman tekinsiz tip”dir. Bu geçmişin ve geleceğin belirsizliği özelliğine bir karşılıktır. Askıda yeni düzende bir diğer tip” posthuman isyankar tekinsiz tip”dir. Bu tipin temel özelliği düzenin marjinalleşmesine paralel olarak düzen karşıtlığı ve askıda düzene sinik uyumudur. Posthuman tekinsiz tipler askıda düzenin ve düzenin marjinalleşmesinin gündelik yaşamdaki izdüşümüdür. Melankolik tip, müptezel/bağımlı tip, antici/isyankar tip aynı zamanda posthumanist yeni dünyanın gündelik yaşam içindeki görüntüleridir. Bu tiplere yenilerini eklemek de elbette mümkündür. Günümüz toplumunda verili düzenin askıya alınması sonucu her düzeyde kriz ve uyumsuzluk egemen eğilimi oluşturmaktadır. Karmaşa, değersizleşme ve kuralsızlaşma toplumsal ve tarihi ilerlemeden söz etmeyi mümkün kılmamaktadır. Yine toplum isteği ve örgütlenmesine ve kurallara dayalı olarak çözüm üzerinde toplum düzeyinde bilinçli bir biçimde etkili olma ve toplumu yönlendirme anlayışı ortadan kalkmıştır. Geçmişten ve gelecekte kopuşun gerçekleşmesi gündelik yaşam içinde ilişkilerin yüzeysel bir döngüye ve amaçsız bir yapıya dönüşmesine neden olmaktadır. Böyle bir toplumda kaygı, tutarsızlık, korku, tekinsizlik, bireycilik, yalnızlık, ilkesizlik öne çıkan kavramlardır. Askıda düzen bütünsel düzeyde temsil sorunu olarak kendini gündelik yaşam içinde hissettirir. Posthuman tekinsiz tipler kurumsal temsilin ve dünya görüşünün belirsizleşmesiyle ortaya çıkar.

Posthuman tekinsizlik tipolojisi (melankolik, müptezel/bağımlı, antici-isyankar tip) “ne yapmalı” sorusunun askıya alınmasının bir sonucudur. Askıda düzende ve düzenin marjinalleşmesi ile melankolik tip posthuman gerçekliğin ilk halini temsil eder. Gerçekten ve düzenden kopukluğu nedeniyle donmuş duyarlılık içindedir. Günümüzde düzene karşı çıkış

geçmişin eleştirisi ve inkârından başka bir durumu ifade etmemektedir. Bütünsel düzeyde bir dünya görüşü/tarih anlayışı söz konusu değildir. Mevcut düzeni aşmak yeni bir aşama oluşturmak mümkün görülmemektedir. Düzen ve toplum çözüm üretme çabasından uzaklaşmıştır. Şimdi, geçmiş ve gelecek arasındaki bağ kopmuş ve belirsizliklerin yoğun olarak yaşandığı ve hissedildiği bu dönemde birey yalnızlaşmış, içe kapanmıştır. Bu durum toplumsal/bireysel bölünme veya donmuş duyarlılık biçiminde gündelik yaşam içinde kendini hissettirmektedir.

Belirsizliklerin, rekabetin, güvensizliklerin hakim olduğu toplumda ve bireyde uyumsuzluk içe kapanmayı doğallandırmaktadır. Melankolik hal, korku, şüphe, kriz giderek kimlik sorununa dönüşmektedir. Birey somuttan uzaklaşmakta, kendi kabuğuna çekilmekte ve çevresine karşı bir donmuş duyarlılık hali geliştirmektedir. Gündelik hayatın döngüsü içerisinde insan kendini kısıtlanmış hissetmektedir. Endişe, huzursuzluk, melankoli, tekinsiz hissiyatlar düzenden bağımsız bir hastalık hali gibi görünmektedir. Toplumsal değerlerin ve kuralların askıda olması belirsizliğin önünü açmaktadır. Esneklik ve akışın hakim olduğu günümüz toplumunda geçicilik temel norm haline gelmiş durumdadır. Tarihin hiçbir döneminde yaşam bugünkü kadar belirsiz ve geçici olmamıştır. Gerçekte geçici olan dünyanın kendisidir. Askıda düzen içinde sorunların çözümünde kurallara ve değerlere dayalı olarak toplum düzeyinde dünya ve düzen üzerinde etkili olmak, yönlendirmek, geleceği planlamak mümkün değildir. Bireysel düzeyde içe dönük arınma ve kapanma, azla yetinme, gündelik yaşamda kurallara dayalı bir tür “eline, diline, beline sahip çıkma” anlayışı düzene uyumun bir çağrısı olmaktan ileri gitmez. Varlığını sürdürebilmek için insan geçmişten, bugünden ve gelecekte kopmakta ve çözülmeyi kabul etmek zorunda kalmaktadır. Kalıcı hedeflerin yokluğu kaygı ve tedirginliği etkili hale getirmektedir. Mutsuz bir hale dönüşen insan bilinci donmuş bir hal alarak duyarsızlaşmaktadır. Melankoli, hüznün duyguları, ilgi ve inisiyatif kaybı, haz alamama, güvende hissedememe ve pişmanlık içerisinde olma gibi belirtilerle kendini gösteren bir içe kapanma halidir. Ama bu bireysel ve psikolojik bir sapma değil, askıda düzenin ve düzenin marjinalleşmesinin bir sonucudur. Bu nedenle bireysel bir durumun ötesinde kaygı toplumundan, korku toplumundan, antidepresan toplumundan kolaylıkla söz edilebilmektedir.

Askıda düzende gerçeğin belirsizleşmesi egemenliğin sorgulanmasını zorlaştırır. Melankoli aslında belirsiz ve kuralsız gerçekle apaçık bir rastlaşma ve insanlıktan çıkma halidir. Kaygı, endişe, korku, huzursuzluk, değersizleşme gündelik yaşamının bir parçasıdır. Karakterler topluma ve düzene ne kadar yabancı olursa uyumsuzluk eylemi de o kadar devam etmektedir. Bu durum askıda düzende posthuman müptezel/bağımlı tipin ortaya çıkışını da sıradanlaştırmaktadır Müptezel, toplumca saygınlığını yitirmiş kişileri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Argoda ise gerçekten kopmuş, bağımlılarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu bir anlamda melankolin ile birlikte toplumdan ve düzenden izole olmuş, içselleşmiş bir bağımlılığı belirtmektedir. Burada bağımlılık uyuşturucu veya haz meselesi değildir. Müptezel tipin bağımlılığı 1-Düşünsel bağımlılık, 2- Şimdiki zamana bağımlılık, 3-Anlık yaşama bağımlılık halindedir.

Günümüzde postmodernizm, posthümanizm, küreselleşme, tekinsizlik, çöküş gibi bu döneme özgü adlandırmalar gelecek söz konusu olmadan geçmişten kopmayı ifade etmektedir. Bu durum sisteme karşı eleştirileri de ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu sahte bir karşı çıkış ve isyandır. Askıda düzene karşı çıkış ve eleştiri yakınma, kayıtsızlık ve ölü bir duyarlılığın ötesine geçmemektedir. Karşı çıkışlar alternatif bir düzen önerisi veya belli bir çözüm ortaya koymadığından askıda düzeni pekiştirmektedir. Düzene karşı çıkış ve tutum alışlar antici kimliklere dönüşmektedir. Tekinsiz düzende bireyin çözüm sağlayacak bir gücü ve temeli bulunmaması çaresizliği giderek arttırmaktadır. Askıda düzende kimlikler belirsizleşmiş ve antici bir biçim ortaya çıkmıştır. Giderek karamsar, belirsiz, teslimiyetçi-

kendiliğindenci bir toplum ve birey ortaya çıkmakta, ilişkilerde bütünsellikten kopulmaktadır. Öngörülebilir bir geleceğin olmaması umutsuzluk ve karamsarlığı hakim hale getirmektedir. Mevcut düzende sadece gelecek belirsiz değildir, gerçekte net değildir Böyle bir toplumda neyin gerçek neyin sahte olduğunu anlamak giderek zorlaşmıştır. Toplumsal olarak kurulamayan bir gerçeklik anlamsal bir gerçeklik değildir. İğreti iktidar, güvensizlik koşulları insanların antici bir kimliğe itmektedir.

Posthuman tipler düzen içinde bir yanılısamayı belirtmektedir. Askıda düzen marjinalleşirken toplum ve bireyi de marjinalleştirmekte ve kendine bağlamaktadır. Posthuman antici/isyankar tip gerçekte sahte bir düzen karşıtlığıdır. Toplum ve birey askıda düzende marjına itilirken ortaya çıkan isyankar ve tekinsiz tipin düzen karşıtlığı sahtedir. Bu karşıtlık askıda düzene sinik bir biçimde ortaklığı belirtmektedir. Böylece giderek askıda düzen ve kaos durumu perçinlenecektir. Düzene karşıt birey antici eylemlerde bulunsa da mevcut yapıyı değişime sokamamaktadır. Günümüz egemenlik dengesi/dengesizliği içinde ortaya çıkan isyanlar kendilerini temellendirmekte zorlandıkları için iğreti kalmakta ve sonuçta verili düzeni etkilemekten uzaklaşıp marjına haline dönüşürken sorunların açıklanması ve çözümünü de imkansız hale gelmektedir. Bireyin düzen eleştirisi antici bir bilinç ve iğreti bir gerçeklik anlayışı içinde, temsil/kimlik sorumluluğundan da kurtulmanın verdiği rahatlıkla ironik bir tavır/yöntemsizlik olarak ortaya çıkmaktadır.

Askıda düzende düzen kendi kural ve değerlerinin dışına çıktığında melankolik tip, müptezel tip, isyankar tipler ideal olmayan ama temel eğilimi belirten ve asalak bir yaşam sürdüren posthuman tipleri/karakterleri belirtmektedir. Gerçeğin belirsizleşmesi, düşüncede kayganlık, rastlantı, bulanıklık birlik ve dayanışma duygusunu ortadan kaldırmıştır. Aynı zamanda egemenliğin sorgulanmasını da imkansız kılmaktadır. Tüm bunlar çürümenin, kaosun açmazın ve çözülmenin belirtisidir. Dolayısıyla iğreti bir gerçeklik anlayışı, iğreti bir temsil ve egemenlik biçimini de doğurmuştur. Şimdinin dünyasında gelecek ve geçmişten söz etmek mümkün olmamaktadır. Askıda düzen tipolojisi ve yeni toplumsal tipler birbirinden bağımsız değildir. Melankoli, bağımlılık ve antici bilinç, askıda düzenin farklı görünümleridir. Ortak özellikleri, mevcut düzeni aşacak bir yön duygusu ve tarihsel ufuk üretememeleridir. Bu nedenle tekinsizlik halleri yalnızca bireysel sorunlar değil, askıda düzenin gündelik yaşam içindeki toplumsal ifadeleridir.

Sonuç Yerine: Askıda Düzenin Aşılması ve Yeni Yön Arayışı

Askıda düzen öncelikle “Ne Yapmalı sorusunun askıya alınmasıdır. Bu çalışma “ne yapmalı” sorununu çözen bir metin olma iddiasında değil. Ama “ne yapmalı” sorusunun yeniden sorulması gerektiğini söyleyen bir metindir. Bunu da hazır reçeteler sunmadan yine tarihi-siyasi düzeyde temellenmesi gerektiği belirtmektedir. Amacımız çözüm reçetesi önermek/dayatmak değildir. Ama çözüm arayışının askıda alınması da sorunun bir parçasıdır. Önce bunun tartışılması gerekir. Gelecek ve aşamanın olmaması ile birlikte aynı zamanda soruların askıya alınmasına da karşı çıkmak gerekir. Günümüzde yeniden sorulması gereken temel soru “Ne Yapmalı” sorusudur. Ancak bu soru başlı başına ayrı bir tartışmayı gerektirmektedir. Bunun yöntemi de yine tartışmanın bir parçasıdır. Bunu kurumsal/denetimli/hakemli akademik dille ve tartışmayla da sınırlamamak gerekir. Soru dili ve tekrarlar sürekli yeniden ele almayı ve sorunun farklı yönlerinin tartışmayı kolaylaştırmalı. Sesi ve ritmi kısıtlamadan, sürekli yeniden alarak belki adım adım geliştirmeli.

Modern Batı evrenselciliği tarihsel sınırına ulaşmış ve çözülmüştür. Ancak bu çözülme Batı üstünlüğünün sona ermesi anlamına gelmemektedir. Batı çözümü çökmüştür ama Batı üstünlüğü sürmektedir. Günümüzün temel çelişkisi de burada ortaya çıkmaktadır. Bir yandan Batı çözümü geçerliliğini kaybetmiş, diğer yandan bu çözümün yerine yeni bir dünya düzeni

ve yön duygusu üretilememiştir. Askıda düzen tam olarak bu tarihsel aralığı ifade etmektedir. Posthuman tekinsizlik tipolojisi bir anlamda körleşme (belirsizlik, geleceksizlik, yönsüzlük) halidir. Melankoli, bağımlılık, kaderci/sinik sahte isyan bu nedenle düzenin gündelik yaşamadaki özelliği olarak görünmektedir. Kuralsızlaşma, değersizleşme, temsil krizi Batı üstünlüğünün sürmesi ama yeni bir aşama üretmemesinden kaynaklanmaktadır.

Modern Batı evrenselciliği çözümünü bir dayatmaydı. Bu sınırına gelerek artık çözülmüştür. Ancak Batı yayılcılığı sırasında Batı-dışı ülkeler de bu tarihe katılarak geleneksel çözüm ve kimlik özelliklerini kaybetmişlerdir. Geleneksel uygarlık bölgeleri ve kimlikleri günümüzde bozulmuş bir biçimde gündemdedir. Bu zincir akıcıdır ancak tarihsel bir ilerleme ve çözüm anlatısı oluşturmaz. Yeni koşullar ve açıklamalar bir öncekinin üzerine bir dizi kanıtlanmamış varsayımlar yığar. Bu nedenle önce gerçek belirsizleşir, kurallar ve değerler savunulmaz hale gelir. Bu durum sanki kadermiş gibi “gerçeğin bilinemeyeceği”, gerçeğin uzlaşmazlığı”, “çıkarların birbirine karşı olduğu” uzlaşmasının mümkün olmadığı gibi bir dizi yeni açıklamalara zemin oluşturur. Bunun sonucunda kaderci “savaşların kaçınılmaz” olduğu görüşü retorik akılcılıkla ve çıkarlarla gizlenen bir sıçramaya dönüşür. Bu sonuca varduktan sonra artık evrensel bir çözüm ve diyalog anlayışı ve eleştiri devre dışı bırakılacaktır. Artık alternatif yeni düzen arayışları verilerle yanlışlanır, karşıt verilerle savunulamaz hale gelir. Dünya uygarlık tarihinin dışına çıkış “Batı’nın yaratıcı ruhunun tükendiği” anlayışıyla veya Batı yerine Doğuyu koyarak, Doğu’nun ruhunun tükendiği, giderek toplumların ruhunun/kimliklerinin tükendiği veya öldüğü görüşüyle çıkışsız bir döngüye dönüşür. Bunları yüzeyde gündelik yaşamın görüntüleriyle veya tüketimle ilişkili çeşitli büyük verilerle kanıtlamak da mümkün hale gelir. Gerçekten siyasi, askeri, hukuki, iktisadi verilerle “uygarlık mirasının yaşadığını” kanıtlamak zorlaşır. Böylece “düzenin insanlaşması” doğrulanmış olur. Uygarlık döngüsü kapatılır.

Siyasi, askeri, hukuki, ticari güç aşınması, kurumsal aşınma, çelişki ve çatışmalar yeni bir geleceği göstermez, kaderci bir teslimiyeti ve otoriteyi doğrular. Artık alternatif yeni bir dünya ve dünya görüşü tartışılabilirlik veya eleştirel düzleminden çıkarak inanç düzeyinde bir teslimiyetle ve çekişmeyle yer değiştirir. Güçler arasındaki çatışma inanç düzeyinde bir kimlik ve varlık sorununa dönüşür. Güç değişmeler, güç savaşlarının perspektifi bunu aşmaz. Güçlü bir varlık/kimlik savaşı içe dönük olarak ve inanç olarak doğallaşır. Bu ölçülemez, tartışılmaz. Tartışma sadece dışarda değil içeride de düşmanlar/hainler yaratır. Kimliğin/özün korunması için veya saflaşması için aynı kesinlikle katliam ve kıyım da meşruiyet kazanır. Diplomasi, eleştiri, kuşku, korku zayıflık olarak görülür. Savaş, şiddet, otoriterlik, keyfilik atmosferi katliamları, kuralsızlığı, hukuksuzluğu, boyun eğmeyi olağandışı olmaktan çıkararak askıda düzenin normal işleyişi haline dönüştürür. Otorite, siyaset keyfi işleyişinin uzantısı haline gelir. Kuralsızlaşma, değersizleşme, insansızlaşma bir felaket ve çöküş anlatısına dönüşür. Toplumun/uygarlığın/insanlığın kendi kendini kurtarışı, çırpınışı, itişmesi varoluş mücadelesi/amacı olarak ortaya konulur. Toplumun/uygarlığın/insanın varoluşu pazarlık konusu değildir! Mutlak amaçtır! Askıda düzen uygarlık tarihinin dışına çıkışı bir varoluş sorunu olarak kodlar. Bu nedenle eleştiriler, yeni arayışlar, diplomasi, denge, müzakere, zayıflık olarak görünür. Sürekli bir birlik çağrısı vardır. Ama bu birlik çağrısı güce/otoriteye teslimiyet çağrısının ötesine geçmez. Askıda düzen ve kuralsızlaşma/değersizleşme temel veri olarak benimsendiğinde (dünya uygarlık mirasından kopuş koşulunda), ortada uygarlık/toplum/bireysel değerler kalmaz. Buradan evrensel uygarlığın tarihinin küçümsendiği barbarlık düzeyine geçiş fark edilmeden/adı belirtilmeden sanki bir zorunlulukmuş gibi otomatik bir hat haline gelir.

Uygarlıklar/ toplumlar arasında çatışma mutlaklaştırıldığında ve düzenin işleyişinin temel özelliği haline geldiğinde bile toplumlar arası ilişkilerde kaygan bir zemin olsa bile dünya egemenliği ve üstünlüğünden vazgeçilemediği için ortaklık bütünüyle ortadan kalkmaz.

İttifaklara dönüşür. Farklı toplumların/uygarlıklar arasında ticaret, siyaset, askeri ittifaklar arasında asgari bir işleyişin olması için kurallar ve değerler, ortak kural ihtiyacı dayatma veya birlikte yaşamının pragmatik bir zorunluluğu olarak varlığını sürdürür. Ama evrensel kurallar/değerler ve bunun belli kurumsal biçimleri sorunludur. Ayrıca olumsuz koşullara rağmen kuralsızlaşmayı, değersizleşmeyi kurumsal düzeyde askeri, ticari, yönetim düzeyinde reddedilse bile yaşam hakkı, işkence yasağı, keyfi tutuklama ve şiddet doğrudan inkâr edilemez. Batı'nın dayatmasının/çökmesi veya Batı-dışı toplumların düşmanlığı gibi temel açıklamalar veya uygarlığın çöküşü gibi açıklamalar ne kadar etkili olursa olsun bunlar tartışmalı görüşler olarak kalır. Askıda düzen neredeyse 100 yıllık bir süreklilik içinde kuralları geçersiz hale getirmiştir. Ama insanlığın arayış çabalarının bütünüyle mahkûm edilmesi mümkün değildir. Yeni alternatif bir dünya ve çözüm arayışına bütün insanlığın hakkı vardır. Bu dünya, Batı egemenliği dışında çok merkezli bir dünya da olsa ortak uygarlık kurallarının yeniden ve daha ileri düzeyde üretilmesinin koşulları ve imkanları bütün insanlık için vardır.

Yeni bir dünya uygarlık tarihi açısından yeni aşama ve sıçramayı belirtir. Günümüzde düzen çözülmüştür, uluslararası hukuk ortadan kalkmıştır, kurumlar etkisizleşmiş ve şiddet/savaş olağan hale gelmiştir. Bu çöküş modern mekanizmaların düzenin kendi müdahalesiyle çözülmesi/bozulmasıdır. Aynı biçimde dünya görüşü düzeyinde de bir çözüme vardır. Diğer bir deyişle çözüme Batı dünya egemenliğinin ve Batı yayılmacılığının sınırlarına kadar gelmesine rağmen yeni bir aşama, sıçrama yapamaması ve geçmişin geçersiz hale gelmesi Batı dünya egemenliği ve üstünlüğünün mutlaklaşmasıdır. Çöküşün kaynağı bellidir. Sorun hala Batı'nın dünya üzerindeki egemenliği ve üstünlüğünü sürdürmesidir. Diğer bir deyiş ile çözüm geriye dönüşle mümkün değildir. Ama verili düzenin marjinalleşmesi günümüzde çözüm için geçerli koşul ve imkanları da ortaya çıkarır. Tarihte ilk defa Doğu-Batı çatışmasını aşacak yeni bir aşamanın, sıçramanın koşulları olgunlaşmıştır. Herkesin birbirine karşı olduğu bir dünyayı savunmaktan hiç kimsenin çıkarı yoktur. Evrensellik, özgürleşme, eşitlik/adalet, insan hakları bunlar düzenin işleyişini sağlayan boş değerler ve kurumlar değildir. Toplumlar arası ilişkilerde ortaya çıkan çözüm ile ilgilidir. Nitekim Batı çözümü ile ilgili değerler çıplaklaştığında siyasi, hukuki, askeri, ticari açıdan geriliği ve kural ve değerlerin kendi çıkarı ile sınırlılığı tüm çıplaklığı ile ortaya çıkmıştır. Geçmişteki Batı-dışı toplumlara uygulanan kural/değer dayatma yerine bugün "kural/değer yokluğu" savunuculuğuna kadar gelmiştir.

Günümüzde temel sorun yalnızca Batı dünya egemenliğinin krizini teşhis etmek değildir. Asıl mesele, dünya uygarlık tarihinin birikimini koruyacak ve ileri taşıyacak yeni bir değerler ve kurallar dilinin yeniden üretilmesidir. Bu nedenle "Ne Yapmalı?" sorusu yalnızca siyasi bir tercih değil, uygarlık düzeyinde bir yön arayışını ifade etmektedir. Ancak bu sorun başlı başına ayrı bir tartışmayı hak etmektedir. Ama bu sorunun kendi başına gündeme gelmesi bile bir başlangıçtır.

Günümüzde Batı-dışı toplumlar için sorun yine Batı sorunu olamaya devam etmektedir. Mesele kavramların büyümesine kapılmadan, kalıp haline getirilmeden mevcut dünya egemenlik dengesinin/dengesizliğin aşılması çözüm ile ilgili süreçleri, dünya düzenini taşıyan siyasi ve dünya görüşü düzeyinde kurumsal çerçevenin öne çıkarılmasıdır. Bunun için siyasi, askeri, hukuki, ticari değerler dilini ve kurallarını yeniden ortaya koymak gereklidir. Günümüzde "Ne Yapmalı" sorusunun başlangıçta ilk karşılığı yeni değerler dilini Doğu-Batı çelişkisi ve çatışmasını aşacak biçimde dünya uygarlık tarihi mirasının sürekliliği içinde ortaya koymaktır. Bu tartışmanın Türkiye açısından özel bir anlamı vardır. Türkiye tarihte Doğu-Batı çatışması içinde yer alan veya bu çatışmanın sonuçlarına pasif bir biçimde maruz kalan bir ülke değildir, Bu çatışma içinde kendine ait bir yeri ve rolü vardır. Türkiye geçmişte Osmanlı ile Doğu-Batı çatışması içinde egemenlik kazanan, toplumlar arası ilişkileri yönlendiren,

biçimlendiren bir merkezdir. Ayrıca Batıcılaşmayı kendi isteği ile siyasi olarak benimsemiş bir ülkedir. Türkiye'nin dünya düzenin askıya alınması ve kuralsızlaşması üzerine hem dünyaya ve bölgesinde söz söyleme imkânı vardır. Tabi bunu değerlendirebilirse!

Etik Kurul Raporu: Bu çalışma için etik kurul raporu gerekliliği bulunmamaktadır.
Katkı oranı beyanı: %100
Çatışma beyanı: Makalede, herhangi bir kurum, kuruluş ve kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.